

STANOVANJE UZ PODRŠKU U SRBIJI

- Osvrt na konferenciju održanu u Beogradu -

U Beogradu je 27. oktobra 2006. godine održana medjunarodna Konferencija „Stanovanje uz podršku u zajednici kao alternativa institucionalizaciji“.

Održavanje konferencije o jednoj temi u oblasti socijalne zaštite, samo po sebi ne bi bilo vredno posebne pažnje. Međutim, konferencija na koju želimo napraviti kratki osvrt, ovu pažnju zaslužuje iz nekoliko razloga.

Zašto?

Sinergija socijalnih aktera

Najpre, konferencija je bila posvećena stanovanju uz podršku, usluzi u oblasti socijalne zaštite koja je prvenstveno namenjena osobama sa mentalnim poteškoćama.

To je bila prilika da se veliki broj ljudi i institucija okupi oko jedne ideje, kojom se promoviše **samostalnost, inkuluzija i dostojanstvo** socijalne grupe koja je već jako dugo marginalizovana i posebno vulnerabilna. Osobe sa mentalnim poteškoćama se u Srbiji (a da li samo u njoj?) uglavnom smatraju socijalnom grupom za čije potrebe država često nema dovoljno valjanih odgovora i usluga. „Najkreativniji“ način države da osobi sa mentalnim poteškoćama ponudi „nešto“, do sada se gotovo isključivo svodio na – smeštaj u instituciju socijalne zaštite. O kreativnosti i kvalitetu ovakve društvene reakcije, ako se ona pogleda sa aspekta ljudskih prava, može se izreći mnoštvo kritika.

Međutim, konferencija je bila prilika da se sagledaju i neka drugačija promišljanja, te da se upoznamo sa praksom koja se stvara, a koja promoviše potpuno drugačiji pristup. Ovaj pristup uvažava ljudska prava osobe sa mentalnim poteškoćama, te čuva i podstiče njeno **samoopredeljenje, samopoštovanje, čast i integritet**.

I u ovom slučaju, imali smo priliku da potvrdimo ispravnost stava da se sa teškim društvenim izazovima vrlo često najpre susreće i na njih ukazuje – civilni sektor. Konferenciju je organizovala jedna nevladina organizacija, „Društvo za pomoć osobama sa Down sindromom Srbije“, a suorganizator je bio Centar za smeštaj i dnevni

boravak dece i omladine u Beogradu. Ali, ni tu nije kraj razlozima da obratimo pažnju na ovu konferenciju. Ona je pokazala da se ne moraju uvek nevladine organizacije i državni organi nalaziti na stranama koje se međusobno teško mogu razumeti. Iako je organizator konferencije nevladina organizacija, ona je održana pod pokroviteljstvom države: Republičkog Ministarstva rada, zapošljavanja i socijalne politike, Gradskog Sekretarijata za socijalnu i dečiju zaštitu u Beogradu i Kancelarije predsednika Republike Borisa Tadića.

Konferenciju je otvorila Darinka Rikanović predsednica „Društva za pomoć osobama sa Down sindromom“.

U radu konferencije, kojoj je prisustvovalo oko dve stotine gostiju, učestvovali su predstavnici države, lokalne samouprave, međunarodnih organizacija, kao i predstavnici organizacija iz susednih zemalja. Svi su izneli, svako iz okvira svog portfolia, iskustva i stavove o socijalnim uslugama za osobe sa mentalnim poteškoćama. U ovoj grupi učesnika, govorili su: pomoćnik ministra rada, zapošljavanja i socijalne politike Republike Srbije, Ljubomir Pejaković; gradski sekretar Sekretarijata za socijalnu i dečiju zaštitu Beograda, Ljiljana Lučić; Director Open Society Mental Health Initiative, Judith Klein; predstavnik Fonda za otvoreno društvo, Jadranka Stojanović; predstavnice Udruge za promicanje inkluzije u Hrvatskoj, Borka Teodorović i Vinka Barišić-Valić; Risto Petrov iz Makedonije; Fata Ibralić iz Bosne i Hercegovine, Ida Jurgec i Rosanda Knežević iz Slovenije.

Stanovanje uz podršku u organizaciji „Društva za pomoć osobama sa Down sindromom“, u Srbiji se kao projekat sprovodi od 2004. godine. Od decembra 2005. godine, u trajanju od jedanaest meseci, projekat se sprovodi uz podršku Fonda za socijalne inovacije u Beogradu.

Stručni tim ove nevladine organizacije, u sastavu: Dragan Lukić, Jadranka Novak i Duška Stoisavljević – izložio je iskustva u radu prve zajednice stanovanja. O svojim iskustvima govorili su i korisnici usluge: Danijela Jovanović, Anica Klepo i Dragan Životić.

U radu konferencije učestvovali su i: predstavnik Doma za decu i omladinu sa smetnjama u razvoju – Sremčica (naselja u predgrađu Beograda), partnerske organizacije u projektu, kao i gosti iz Novog Sada i Doma za osobe sa smetnjama u razvoju – Veternik (u Vojvodini).

Doprinos predstavnika države i lokalne samouprave

Svoje prisustvo pomoćnik ministra rada, zapošljavanja i socijalne politike i gradski sekretar za socijalnu i dečju zaštitu, nisu sveli na protokolarne govore i pozdrave učesnika. Predstavnicu republičke izvršne vlasti i gradske uprave, pokazali su da sistem prepoznaje vrednosti stanovanja uz podršku i spreman je da da svoj ulog radi unapređenja ove usluge.

Tako se, kao vrlo konkretan doprinos radu konferencije, može videti izjava pomoćnika ministra da je država obezbedila sredstva za adaptaciju i iznajmljivanje stotinu i trideset stanova za stanovanje uz podršku. Pored toga, Grad Beograd će nastaviti sa realizacijom programa stanovanja uz podršku, ali i obezbediti nekoliko stanova za razvoj ove usluge na svojoj teritoriji.

Zaključci sa konferencije

Tokom diskusije u formi okruglog stola, na kojoj je moderator bio autor ovog teksta, učesnici su se dotakli brojnih pitanja bitnih za unapređenje stanovanja uz podršku kao socijalne usluge.

Rezultat diskusije, i ukupnog rada na konferenciji, iskazan je kao skup sledećih
Zaključaka

- **Stanovanje uz podršku treba postaviti i razvijati tako da:**
 - **omogući integraciju korisnika u sve nivoe otvorene sredine,**
 - **umanji predrasude (a) okoline, (b) stručnjaka, (c) roditelja korisnika usluge,**
 - **omogući individualni pristup, tj. podršku korisniku s obzirom na njegove individualne potrebe i kapacitete,**
 - **omogući unapređenje kompetencije korisnika: (a) praktične, (b) kognitivne, (c) socijalne;**
- **Stanovanje uz podršku, zakonom treba definisati kao uslugu u okviru socijalne zaštite;**
- **Potrebno je razrešiti pitanja u vezi sa stalnim izvorima finansiranja stanovanja uz podršku, iz centralnog i/ili lokalnog budžeta;**
- **Organizacije izvan javnih službi (npr. nevladine organizacije) treba definisati kao moguće pružaoce usluga u socijalnoj zaštiti, uključujući i stanovanje uz podršku;**

- **Na nivou standarda, potrebno je urediti pitanja u odnosu na:**
 - **sadržaj usluge,**
 - **korisnike podobne za pružanje usluge,**
 - **mehanizame unapređenja kvaliteta usluge (monitoring, superviziju, evaluaciju, pakete za obuku pružalaca usluge),**
 - **etičke standarde i standarde profesionalnog ponašanja pružalaca usluge;**
- **Pripremu korisnika za samostalni život bolje je obavljati u zajednici, odnosno u stanu (okruženju) gde će korisnici i stanovati. Priprema u okviru institucije za smeštaj korisnika, nije dovoljno delotvorna jer predstavlja samo simulaciju života u zajednici;**
- **Potrebno je organizovati (i standardizovati) treninge profesionalaca i drugih osoba koje pružaju podršku osobama sa invaliditetom koje koriste uslugu stanovanja uz podršku;**
- **Potrebno je unapređivati rešenja za korišćenje alternativnih resursa za stanove u kojima se može pružati usluga stanovanja uz podršku. Mogući resursi su stanovi korisnika, njihovih roditelja i drugih srodnika i dr. U pogledu ovih resursa treba voditi računa o pravnoj sigurnosti ostavilaca stanova i osoba sa invaliditetom koje koriste ove stanove. Pravna sigurnost se može postići sistemskim rešenjima i ugovornim preciziranjem uslova za korišćenje stana. Mogući način za korišćenje ovih resursa je osnivanje zadužbina;**
- **Potrebno je razvijati različite usluge direktne podrške porodicama osoba sa invaliditetom, s ciljem nastavka života u porodici ili povratka u porodicu;**
- **Dnevni centri kao mesta na kojima se pružaju usluge podrške osobama sa invaliditetom, mogu biti jedna od usluga koja se koristi u kombinaciji sa drugim uslugama, i u slučaju kada osobe sa invaliditetom koriste uslugu stanovanja uz podršku. Kombinacija usluga može se vršiti u skladu sa individualnim potrebama korisnika i uz saglasnost korisnika. Prilikom razvoja usluga podrške u dnevnim centrima, mora se voditi računa o opasnosti od institucionalizacije i segregacije osoba sa invaliditetom, jer su dnevni centri, ipak, organizacioni oblik koji ima attribute institucionalnog zbrinjavanja.**

* * *

Zaključci predstavljaju kondenzovano i sistematizovano iskustvo stvoreno dosadašnjim stepenom razvoja ove socijalne usluge. Oni, takođe, govore o postojanju čvrstog profesionalnog jezgra, koje u Srbiji može načiniti dalje pomake ka uvođenju stanovanja uz podršku u sistem socijalne zaštite.

Sa zaključcima su upoznati nadležni državni organi i organi lokalne samouprave u Beogradu. Ono što predstoji, jeste „prava sitnica“. Država, ustanove socijalne zaštite, nevladine organizacije i profesionalci, pred sobom imaju čitav niz aktivnosti. Moramo priznati da je učinjeno tek nekoliko početnih koraka ka uvođenju nove usluge u sistem socijalne zaštite.

Ali, zar i put oko sveta ne počinje prvim korakom?

**Vladan Jovanović
Programski savetnik
Fonda za socijalne inovacije –
Beograd**